

HUMANITIES INSTITUTE
Feruza Shermatova-Omerani, Ph.D.

BEYAZ GEMI / AK KEME / BELYI PAROKHOD (1970)

Cengiz Aytmatov (1928–2008)

Kaynakça:

Aitmatov, Ch. (2019). *Ak keme* [The White Ship]. Oku.

Aytmatov, C. (2019). *Beyaz Gemi* (R. Özdek, Çev.). Ötüken Neşriyat.

Shamshiev, B. (Director). (1975). *The White Ship (Belyy parokhod)* [Film adaptation of Chyngyz Aitmatov's novella]. Kyrgyzfilm Studio. https://www.youtube.com/watch?v=TH_yG9gz5M

GENEL BILGI

Yazar

Cengiz Aytmatov, Sovyet edebiyatının en önemli ve en çok tanınan yazarlarından biridir. SSCB döneminde verilen en prestijli edebiyat ödüllерinin tamamına layık görülmüş, aynı zamanda Türk dünyasında büyük etki yaratmış önemli bir edebî şahsiyet olarak kabul edilmiştir. Aytmatov, eserlerini hem Kırgızca hem de Rusça kaleme almış; Rusça yazmanın, eserlerinin daha geniş bir coğrafyada tanınmasına ve farklı dillere çevrilmesine önemli katkı sağladığını ifade etmiştir.

Yazarın anlatım ve kurgu anlayışı kendine özgü özellikler taşır. Aytmatov, Kırgız kültürüne ait efsane ve mitleri modern hayatın gerçekleriyle ustaca harmanlamıştır. Onun mitolojik anlatım tarzı, hem Türk kültürel mirasından hem de dünya edebiyatının zengin anlatı geleneğinden beslenir. Aytmatov eserlerinde mit ve efsaneleri yalnızca geçmişe ait anlatılar olarak değil, karakterlerin kimliğini, davranışlarını ve değer dünyasını şekillendiren kültürel hafıza unsurları olarak kullanır. Bu anlatılar, Kırgız toplumunun ahlaki değerlerini ve kolektif hafızasını yansıtırken, kuşaklar arasında aktarılan anlam ve deneyimlerin taşıyıcısı olarak da önemli bir işlev görür.

Eser

Beyaz Gemi (Belyi Parokhod), ilk olarak 1970 yılında Sovyet edebiyat dergisi *Novy Mir*'de Rusça yayımlanan bir novelladır. Novella, Aşım Cakıpbekov tarafından Kırgızcaya *Ak Keme* adıyla çevrilmiş ve 1978 yılında Kırgız edebiyat dergisi *Ala-Too*'da yayımlanmıştır.

Eser, 1972 yılında İngilizceye iki kez çevrilmiştir: Tatyana ve George Feifer'in çevirisiyle *The White Steamship* adıyla Hodder & Stoughton tarafından ve Mirra Ginsburg'un çevirisiyle *The White Ship* adıyla Crown Publishers (New York) tarafından yayımlanmıştır. 1973 yılında ünlü Çinli çevirmen Wang Guirong tarafından, Li Gan takma adıyla Çinceye çevrilmiştir. Eser daha sonraki dönemlerde birçok kez yeniden çevrilmiş; Charlotte Kossuth tarafından 1980'li yıllarda Almancaya aktarılmıştır.

2016 yılında Ötüken Yayınevi, Refik Özdek'in çevirisiyle eserin Türkçe baskısını *Beyaz Gemi* adıyla yayımlamıştır.

Novellanın sinema uyarlaması da aynı adla Kırgız film stüdyosu tarafından gerçekleştirilmiştir. Yönetmen B. Şamşiev tarafından 1975 yılında çekilen *Beyaz Gemi* filmi 1976 yılında yayımlanmıştır. 1977 yılında hem novella hem de film SSCB Devlet Ödülü'ne layık görülmüştür. Eser ayrıca dünyanın farklı ülkelerinde tiyatro sahnelerine uyarlanmıştır.

Arka Plan

Yazar, novellaya başlangıçta *Masaldan Sonra (Posle Skazki)* adını vermişti; ancak Moskova'daki *Novy Mir* dergisinin baş editörü Tvardovski, eserin başlığının *Beyaz Gemi (Belyi Parokhod)* olarak değiştirilmesini önermiştir.

Eserin ilk adı, Kırgız boylarından biri olan Bugu boyunun kökenini anlatan eski Kırgız Maral Ana efsanesine gönderme yapıyordu. Kırgızlar da dâhil olmak üzere Türk halklarında boyların çoğu zaman geyik, kurt veya kartal gibi hayvanlarla bağlantılı totemik sembolleri bulunmaktaydı. Bu hayvanlar, manevi koruma, güç, kimlik ve atalarla olan bağı simgeleyen önemli kültürel unsurlar olarak kabul edilirdi.

Beyaz Gemi, özellikle ana karakterin insan toplumundan uzaklaşarak bir balık gibi yaşama arzusunu yansıtmaya nedeniyle geniş bir edebî ilgi uyandırmıştır. Novellanın sonunda çocuk hayatını kaybeder; ancak onun ahlaki bilinci ve insanî onuru korunur.

Bazı eleştirmenler eseri karamsar bir anlatı olarak değerlendirmiş, çocuğun okula gönderilmesi veya Orozkul'un cezalandırılması gibi alternatif çözümler üzerinde durmuşlardır. Aytmatov ise amacının, doğruluğun ve adalet duygusunun fedakârlık karşısında bile varlığını sürdürdüğünü göstermek olduğunu belirtmiştir.

Bu anlatının ortaya çıkışında etkili olan olay, Aytmatov'un gerçek yaşamında kaçak avlanmış bir maralla karşılaşması ve bu olaydan derinden etkilenecek hikâyeyi kaleme almasıdır.

KIŞILAR

Momun / Dede Momun — Çocuğun dedesi; ona bakan ve onu büyüten kişidir.

Bekey — Çocuğun teyzesi; çocuğu olmayan bir kadındır.

Orozkul — Bekey'in eşi; orman korucusu olarak çalışan kişidir.

Büyükanne — Çocuğun üvey anneannesi; evin bakımını üstlenen kişidir.

Seidahmat ve Gülcamal — Çocuğun komşuları olan evli çifttir.

ÖZET

Bir çocuk, uzak bir orman istasyonunda dedesi Momun ile birlikte yaşamaktadır. Bu ıssız yerde yalnızca birkaç kişi bulunmaktadır: Momun'un eşi olan büyükanne, eşi Orozkul tarafından kötü muamele gören ve çocuğu olmayan teyzesi Bekey ile işçi Seidahmat'ın eşi Gülcamal. Yardımseverliği ve uysal kişiliği nedeniyle "Çevik Momun" lakabıyla anılan Momun, hayvanlarla ve arılıkla ilgilenirken, Orozkul sık sık görev nedeniyle evden uzak kalmaktadır.

Çocuk anne ve babasını hiç tanımamıştır. Babası Isık-Göl'de çalışan bir denizci, annesi ise boşanmalarının ardından onu terk ederek gitmiştir. Çocuk, dürbünüyle dağları izler ve babasına ulaşabilmek için bir balığa dönüşmeyi hayal eder. Momun ona eski Kırgız efsanelerini anlatır. Bunlardan biri, çocukları kurtaran ve Bugu boyunun kökeniyle ilişkilendirilen kutsal Maral Ana efsanesidir. Çocuk, bu efsanedeki geyiğe büyük bir sevgi ve saygı duyar.

Bir gün her şey değişir: Orozkul eşine şiddet uygular ve Momun'u işten attırmaya çalışır. Aynı zamanda adamlar, çocuğun büyük bir hayranlık duyduğu geyiği öldürürler. Günlerce hasta yatan çocuk, dedesinin ve diğer insanların öldürülen geyiğin etini yediğine tanık olur. Derin bir hayal kırıklığı ve çaresizlik yaşayan çocuk, beyaz bir gemiye ulaşma ve bir balığa dönüşerek özgürleşme hayaline sığınır. Ancak yaşadığı acı ve umutsuzluğun ağırlığına dayanamaz ve hayatını kaybeder.

OLAYLAR

Çocuk ve Yaban Bahçesi Yedi yaşındaki çocuk, San-Taş vadisindeki uzak bir orman istasyonunda yaşamaktadır. En sevdiği iki masal vardır: biri kendi hayal dünyasında kurduğu, diğeri ise dedesi Momun'un ona anlattığı masallardır. Bir gün soğuk nehirde çıkar, pantolonunu giyer ve orman yoluna doğru koşar. Yolda üzerinden atlattığı taşlara kendi verdiği isimlerle seslenir: "Deve", "Eyer", "Kurt" ve en sevdiği taş olan "Tank". Bu taşları canlı varlıklar gibi hayal eder, onlarla kendi dünyasında oyunlar kurar.

Çocuk, yaban bahçesini keşfetmekten büyük mutluluk duyar. Dikenli otların arasından geçer, tarhunların arasına saklanır ve sabah güneşiyle açan çiçekleri izler. Doğayla iç içe olduğu bu anlarda kendini özgür ve mutlu hisseder; hayallerini çevresindeki doğayla bütünleştirir.

Gezici Dükkân Uzak bölgelere çeşitli ürünler getiren gezici dükkân kamyonu, çocuk için büyük bir heyecan kaynağıdır. O gün kamyonu görünce sevinçle koşar ve "Dükkân geldi!" diye bağırır. Erkekler dışarıda olduğu için kadınlar para bulmak üzere telaşlanır; çocuğu överler, ancak kısa süre sonra alışverişle ve kendi aralarındaki konuşmalarla meşgul olurlar. Dükkânın satıcısı çocuğu fark eder ve alışveriş yapmak isteyip

istemediğini sorar. Ceplerinin boş olduğunu görünce ona şeker verir. Çocuk teşekkür eder, köpeği Baltek'i çağırır ve hareket eden kamyonun peşinden koşar. Bu sırada aralıktan gelen dedesi Momun yetişir ve dükkân ayrılmadan önce torununa ulaşır.

Okul Çantası Momun, torununu gezici dükkânın yanında görünce satıcıyla selamlaşır. Satıcı, Momun'un tutumlu davranışlarıyla şakalaşır ve çocuğun artık bir okul çantasına ihtiyacı olduğunu söyler. Momun, sakladığı beş rubleyi çıkarır ve satıcıdan çocuğa siyah bir çanta alır. Çocuk büyük bir sevinçle çantayı kucaklar ve okula gitme hayalleri kurar. Önce çantasını göstermek için büyükannesine, teyzesi Bekey'e ve ardından Gülcamal'a koşar. Heyecanı dinmeden sevdiği taşların yanından geçerek nehir kıyısından Seidahmat'ın ot biçtiği yere doğru ilerler; yeni çantasını bir an bile elinden bırakmaz.

Ot Biçme Yardımı Seidahmat, dedesi Momun'a tarlalarından topladıkları otları istiflerken yardım eder. Hiç çalışmayan Orozkul ise sürekli Momun'u tehdit etmektedir. Genellikle tembel davranan Seidahmat, geçmişte aldığı azarları hatırlayarak bu kez işini dikkatli bir şekilde yapar.

Çocuk, yeni okul çantasıyla gurur içinde yanlarına gelir. Seidahmat onun her gün dağları aşarak okula gideceği konusunda şakalaşır ve şapkasını çocuğun gözlerine doğru indirir. Çocuk bu duruma kızsada çantasını sıkıca tutar. Eve doğru koşarken çantasıyla konuşur; okul hayalleri kurar, Karool Tepesi'nden göreceği manzarayı ve göldeki beyaz gemiyi düşünür. Bu sırada Orozkul atıyla görünür. Ziyafetlerden dolayı yorgun ve sarhoş bir hâlde olan Orozkul'a çocuk çantasını göstererek okula gideceğini söyler. Orozkul ise isteksizce "Peki, oyna bakalım" der ve yoluna devam eder.

Orozkul'un Acısı Orozkul, hayatındaki kırgınlıklar, öfkesi ve çocuğunun olmayışının yarattığı boşlukla yaşayan bir adamdır. Çocuğun okul çantasına ilgisiz kalır. İçindeki öfke ve üzüntü onu daha da sertleştirir; çocuğu olmayan eşine karşı kırgınlık besler, sık sık içki içer ve öfkesini çevresindekilerden çıkarır. Çocuk, atıyla uzaklaşan Orozkul'u takip eder. Nehir kenarında onun aniden ortadan kaybolduğunu ve uzun otların arasında sendeleyerek ilerlediğini görür. Orozkul yere çömelerek yüzüne su çarpar. Çocuk bunu sıcaktan kaynaklanan bir davranış olarak düşünür; ancak gerçekte Orozkul, kaybettiği oğlunun acısıyla ağlamakta ve çocuğa karşı iyi davranamamasının yükünü taşımaktadır.

Karool Tepesi ve Nehir Manzarası Çocuk, Karool Tepesi'nden dedesinin dürbünüyle çevreyi izler. Karlı dağları, ormanları, köyleri ve Isık-Göl'ü görür. Yeni çantasıyla küçük okula gururla girdiğini ve nehirde bir balık gibi yüzdüğünü hayal eder. Ancak bu hayal aniden bozulur: Buzağının çamaşırları çığnediğini görür ve Baltek'e seslenir; fakat köpek onu dinlemez. Büyükannesi elinde süpürgeyle dışarı çıkar ve çocuğu sert bir şekilde azarlar. Büyükannesinin öfkeli sözleri çocuğun zihninde uzun süre yankılanır.

Beyaz Gemi Çocuk, büyükannesi ile teyzesi Bekey'in tartışmasını izler. Geçmişte yaşadığı acıların etkisiyle sertleşen büyükanne öfkeyle bağırırken, Bekey onu sakinleştirmeye çalışır. Kendini küçük ve yalnız hisseden çocuk, dürbününü Isık-Göl'e çevirir. Gölün üzerinde süzölen beyaz bir gemiyi görünce tartışmayı ve yaşadığı sıkıntıları unuttur. Kendini bir balık gibi hayal ederek gemiye doğru yüzdüğünü düşünür; kaçış, macera ve özgürlük düşleri kurar.

Çocuğun Babası, Annesi ve Beyaz Gemi Çocuk, beyaz geminin içinde denizci olan babasının bulunduğunu hayal eder. Aslında anne ve babasını hiç görmemiştir. Annesi, onu dedesi Momun'a bırakarak uzak bir şehre gitmiştir. Momun bir zamanlar onu ziyaret etmiş ve annesinin bir fabrikada çalıştığını, yeni bir aile kurduğunu öğrenmiştir.

Çocuk, Büyükanne ve Dede Momun Çocuk, sözünü ettiği büyükannein gerçek büyükannesi olmadığını öğrenir. Asıl büyükanne o daha çok küçükken hayatını kaybetmiş, daha sonra başka bir kadın ailenin bir parçası olmuştur. Bu kadın zaman zaman ona "yabancı" gibi davranır; oysa çocuk her zaman Dede Momun ile birlikte yaşamıştır. Çocuk kendini en yakın hissettiği kişi olan dedesine bağlıdır ve onun sözünü dinler.

Çocuk Sahibi Olma Umudu Kış mevsiminde Orozkul ve Bekey, çocuk sahibi olabilmek umuduyla doktora görünmek için şehre giderler. Büyükanne ise gerçek umudun uzaklardaki kutsal Süleyman Dağı'na gitmekte olduğunu söyler. Ona göre burada siyah bir koyun kurban edilmeli ve adım adım dua edilmelidir. Bekey bu yolculuğa gitmek ister; ancak Orozkul uzun ve masraflı olduğu için bu fikre tereddütle yaklaşır.

Kış Masalları Kış aylarında orman istasyonunda yalnızca çocuk, dedesi Momun ve birkaç komşu kalır. Karanlık ve rüzgârlı gecelerde Momun torununa çeşitli hikâyeler anlatır. Bunlar arasında eğlenceli Çıpalak hikâyeleri ve çocuğun büyük bir inançla bağlandığı kutsal Maral Ana efsanesi de vardır. İlkbahar geldiğinde çobanlar geri döner, bilim insanları ise nadir San-Taş ormanını araştırmak ve korumak için bölgeye gelir. Bu koruma çalışmalarında Momun'un doğaya duyduğu bağlılığın da önemli bir yeri vardır.

Orozkul'un Laneti Evde derin bir sessizlik hâkimdir; çünkü Orozkul yine Bekey'i dövmüştür. Dede Momun, bu şiddete tanık olurken yüzü solgun ve titrek bir hâlde oturur. Bekey, her zamanki gibi kocasını affeder; Momun da yaşananları kabullenmek zorunda kalır. Ancak çocuk içten içe büyük bir öfke duyar ve Orozkul'un cezalandırıldığını hayal eder.

Gerçekte ise Orozkul sarhoş bir şekilde eve döner, kendisine gösterilen ilgiyi kabul eder ve ardından yeniden şiddete başvurur. Momun'un ailesi, baskı ve korku içinde sessizce yaşamaya devam eder. Çocuğun hayal dünyası ona adalet duygusu verirken, gerçek hayat sabır ve acıya katlanmayı gerektirir.

Boynuzlu Maral Ana ve Son Kırgız Çocukları Çocuk okula hazırlık yaparken dedesinden Kırgız halkının geçmişine dair eski bir efsane dinler. Bu efsaneye göre Yenisey Nehri kıyısında yaşayan bir Kırgız boyu büyük bir katliama uğrar ve geride yalnızca iki yetim çocuk kalır.

Yaşlı bir kadın onları uçurumdan atmaya çalışırken, dallı boynuzları ve dolgun memeleri olan beyaz bir maral ortaya çıkar. Maral Ana, çocuklarla konuşur, onları evlat edinir ve koruması altına alır. Onları ormanlardan ve nehirlerden geçirerek tehlikelerden korur ve sonunda ılık-Göl'e ulaştırır. Burada büyüyen çocuklar evlenir ve Bugu boyunun ataları hâline gelirler.

Ancak insanların acımasız avcılığından rahatsız olan Maral Ana, sonunda bu dünyayı terk eder ve bir daha geri dönmez.

Orozkul, Maral Ana ve Çocuk Orozkul ile Dede Momun, ağır bir çam kütüğünü yamaçtan aşağı indirmeye çalışırlar. Kütük kayıp Orozkul yere düşünce, ormandan üç geyiğin çıktığını gören Momun büyük bir heyecanla bağırır. Ona göre bu, Maral Ana'nın geri dönüşünün bir işaretidir. Ancak Orozkul bu inancı alaya alır. Büyük yorgunluğa rağmen işi tamamlarlar.

Daha sonra Momun, Orozkul'a torununu almaya gitmesi gerektiğini hatırlatır; fakat Orozkul işi ağırdan alır ve gecikir. Bu sırada çocuk, mürekkep lekeleri içindeki gömleği ve okul çantasıyla tek başına beklemektedir. Sonunda Momun gelir, çocuğu ata bindirir ve onu güvenle okula ulaştırmak için San-Taş vadisine doğru yola çıkar. Bu yolculukta torununa duyduğu sevgi ve ilgiyi gösterir.

Okula Yetişme Telaşı Bir sabah, yırtılan ot çuvalı nedeniyle Momun gecikir. Nehrin karşısında bekleyen torunu yorulmuş ve okul için ağlamaya başlamıştır. Momun aceleyle gelir, çocuğu ata bindirir ve yollarını kapatan kütüğü kaldırarak Orozkul'u geride bırakır.

İki saat boyunca bekleyen çocuk, yeni okul çantasını sıkıca tutarak sessizce durur. Eve dönüş yolunda ikisi de sessiz bir anlayış ve sevgi içinde ilerler. Önlerindeki okul gününü ve geleceği düşünürken aralarında güçlü bir bağ oluşur.

Momun ve Geyik Dede Momun, küçük torununa bakarken hayatının en değerli varlığı olarak gördüğü bu çocuğun, Orozkul gibi acımasız insanlarla karşılaşmasından endişe eder. Bu korkularını hafifletmek için ona soylu Maral Ana'nın dağlara geri dönüşünü anlatır.

Çocuğun gözleri hayranlıkla parlar. El ele tutuşarak eve doğru yavaşça yürürler; büyümlü geyiğin geri döneneğine dair umutlarını paylaşırlar. Çevrelerindeki dünyanın zorluklarına rağmen bu anlarda kısa süreli bir huzur ve mutluluk yaşarlar.

Çocuğun Kaygıları Çocuk, yaşadığı korku ve endişe nedeniyle yemek yiyemez hâle gelir. Sofradaki sessizlik, yetişkinlerin dile getiremediği sıkıntılarla birlikte onun üzerinde ağır bir etki bırakır. Dedesinin üzüntüsünü, yaşanan gecikmenin yarattığı karmaşayı ve gördüğü geyiklerin gerçekten var olup olmadığını düşünür. İçindeki sıkıntıdan kurtulmak için nehir kıyısına koşar; elindeki taşlara tutunarak kendini sakinleştirmeye çalışır. Sessiz sonbahar doğasının içinde yavaş yavaş huzur bulur.

Maral Ana'nın Görünüşü Çocuk, nehrin karşı kıyısında üç geyiğin belirdiğini görür: büyümlü boynuzları olan güçlü bir geyik, zarif beyaz bir dişi geyik ve Boynuzlu Maral Ana. Geyikler sakın bir şekilde nehirden su içer

ve sonbaharın ışıklarıyla parlayan ormanın içinde ilerler. Büyük geyik güçlü bir ses çıkardığında çocuk heyecanla eve koşar ve gördüklerini dedesine anlatmak ister.

Çocuğun Hastalığı ve Hayalleri Çocuk yüksek ateş içinde güçsüz bir şekilde yatmaktadır. Evdeki gerginlik onu daha da korkutur: büyükanne öfkelenmekte, Orozkul bağırmakta, Bekey ise ağlamaktadır. Çocuk gerçek dünyanın acılarından uzaklaşmak için hayal dünyasına sığınır. Nehir kenarında sakin duran beyaz boynuzlu Maral Ana'yı düşünür; onlara doğru yüzmeyi ve huzurlu bir dünyaya ulaşmayı hayal eder. Nehir, geyikler ve düşleri ona korku ve hastalık içinde bir teselli olur.

Kar Fırtınası ve Çocuğun Cesareti Bir kar fırtınası sırasında yaralı bir adam taşıyan bir kamyon gelir. Çocuk cesaretle yardım etmek için el fenerini getirir; kendisini uçarken, zorlukların üstesinden gelirken hayal eder. Soğukta kalan ve yorulan şoförlere yardım edilir; Kulubek de çocuğun cesaretini takdir ederek ona bir rozet verir.

O gece çocuk, Boynuzlu Maral Ana'nın yardımıyla kamyonları ittiğini hayal eder. Sabah olduğunda Momun onu uyandırır; ışıkların hazırlanmasına, etin kesilmesine ve misafirlere teşekkür edilmesine yardım eder. Fırtına sona erse de çocuk, karlı dağları ve geyikleri hayal etmeye devam eder.

Momun ve Çocuğun Korunma İsteği Gece geç saatlerde büyükanne, Orozkul ile tartıştığı için Momun'u azarlar. Ona daha dikkatli ve sessiz davranması gerektiğini, gücünün sınırlı olduğunu hatırlatır. Momun hiçbir şey söylemeden onu dinler. Çocuk ise hem okulunu hem de dedesinin geleceğini düşünerek endişelenir. Büyükanne'nin sözlerinden etkilenen çocuk, onun aslında Momun'u çatışmalardan korumaya çalıştığını anlar. Sessizce Maral Ana'ya dua eder; herkesin korunmasını ve Bekey'in bir çocuğa kavuşmasını diler.

Çocuğun Hastalığı ve Okul Hayalleri Sabah erken saatlerde Momun, hafif ateşi olmasına rağmen çocuğu yataktan kaldırmaz. Büyükanne ise Momun'a Orozkul'un sözünden çıkmaması gerektiğini söyler ve çocuğa sıcak süt vererek ilgilenir. Çocuk, iyileştiğinde okul arkadaşlarına gördüğü üç geyiği, özellikle de kutsal Maral Ana'yı anlatmayı hayal eder.

Bu sırada geyikler nehre doğru ilerler. Momun ise dün yaşanan tartışmanın ağırlığını hâlâ taşıyarak, içindeki huzursuzluğa rağmen Orozkul ile birlikte işe gitmek zorunda kalır. Her şeyin yeniden sakinleşmesini umut eder.

İnsanların Açıkgözlülüğü ve Geyiklerin Gölgesinde Nehir kenarında geyikler su içerken Orozkul öfkeyle ilerler ve Momun'un uyarılarını dikkate almaz. Bazıları geyikleri avlamak ister; ancak Momun bunun yasak olduğunu hatırlatır. Buna rağmen olaylar onun kontrolünden çıkar.

Momun ve Seidahmat, ağır bir kabloyu taşımak için soğuk suyun içine girerler. Momun sessizce çalışmaya devam ederken bir yandan da ailesini ve yaşananları düşünür. Büyükanne ise daha dikkatli olmaları gerektiğini söyler. Bu sırada hastalıktan yeni çıkan çocuk, dedesinden geyikleri ve onları nasıl koruyacağını anlatmasını bekler. Seidahmat ise neşeli ve sarhoş bir hâlde gelir; askerlik anılarını anlatır, şarkılar söyler ve günün işlerine hazırlanır.

Maral Ana'nın Ölümü Çocuk, hayranlık duyduğu geyiğin Orozkul ve Kokotoy tarafından öldürölüp parçalandığını dehşet içinde izler. Geyiğin başı, bacakları ve derisi yere serilir. Orozkul, boynuzları keserek bunların Momun'u onurlandırmak için kullanılacağını söyler. Hasta ve güçsüz durumdaki çocuk, elinde çığ bir böbrekle donup kalır; gördüklerine inanamaz.

Daha sonra sessizce yatağına gider ve saklanmak ister. Sarhoş olmasına rağmen ona karşı şefkatli davranan Bekey, çocuğu yatırır. Avluda Orozkul, geyik boynuzlarını gururla sergilerken diğerleri de ziyafet hazırlığına başlar. Çocuk ise hastalığın ve yaşadığı büyük hayal kırıklığının etkisiyle karşılaştığı bu acı gerçeği anlamlandırmakta zorlanır.

Çocuğun Son Hayali Çocuk, hastalık ve korku içinde köşede titreyerek yaşananları izler. Sarhoş adamlar, onun kutsal kabul ettiği ve büyük bir hayranlık duyduğu Boynuzlu Maral Ana'yı öldürölüp parçalamaktadır. Evde bağırışlar, karmaşa ve korku hâkimdir. Dede Momun ise yaşananlar karşısında sessiz kalır ve hiçbir tepki veremez. Çocuk, yardım umuduyla Kulubek'e seslenir. Kulubek elinde silahla gelerek Orozkul'u uzaklaştırır. Ancak yaşadığı büyük sarsıntının ardından çocuk, kendini bu acımasız dünyadan uzaklaştırmak ister. Sessizce dışarı çıkar ve soğuk nehrin sularına doğru ilerler. Hayal dünyasında kendisini bir balığa dönüştürerek bütün acılardan kaçmayı düşünür. Dağları, yaşanan korkunç olayı, kurulan ziyafeti ve

öldürülen geyiği geride bırakır; fakat sevdiği Maral Ana'nın ve kaybettiği masum dünyanın hatırasını içinde taşır. Çocuğun son sığınağı yine hayalleridir. Isık-Göl'deki *Beyaz Gemi*'ye ulaşma umuduyla son kez seslenir: "Merhaba, *Beyaz Gemi*, benim!"

KARAKTER ANALİZİ

Çocuk

Beyaz Gemi'nin isimsiz kahramanı olan çocuk, anne ve babasından uzak büyüyen, yalnız ve hayal gücü güçlü bir karakterdir. Yedi yaşındaki bu çocuk, yetişkinlerin acımasızlığı ve sevgisizliği karşısında masumiyetini korumaya çalışan bir dünyayı temsil eder. Dedesine duyduğu bağlılık, doğaya ve hayvanlara karşı sevgisi, onu çevresindeki sert gerçeklikten ayıran en önemli özellikleridir. Çocuk, hayalleri sayesinde yaşadığı yalnızlık ve korkularla baş etmeye çalışır. Ancak karşılaştığı acılar, onun güven duyduğu masalsi dünyanın yıkılmasına neden olur. Aytmatov, bu karakter aracılığıyla çocuk ruhunun kırılganlığını ve insanın ahlaki değerlerini kaybetmesinin sonuçlarını gösterir.

Meraklı Çocuk, çevresindeki dünyaya karşı büyük bir merak duyar. Dedesinin dürbünüyle dağları, nehirleri ve Isık-Göl'ü izler; yaşadığı bölgedeki taşları, bitkileri ve hayvanları dikkatle gözlemler. Doğadaki her ayrıntı onun için anlam taşır. Bu merakı, yalnızca çevresini tanımasını değil, aynı zamanda insanları ve onların davranışlarını anlamaya çalışmasını da sağlar. Çocuk çoğu zaman gerçek hayatın zorluklarından hayal dünyasına sığınır. Isık-Göl'deki beyaz gemiye ulaşabilmek için bir balığa dönüşmeyi hayal eder; uçmayı, insanlara yardım etmeyi ve Maral Ana ile konuşmayı düşler. Hayalleri, karşılaştığı acılar karşısında ona umut ve teselli veren en önemli güçtür.

Duyarlı Çocuk, çevresinde yaşanan olayları derinden hisseden son derece duyarlı bir karakterdir. Büyükannesinin sert sözleri, Orozkul'un acımasız davranışları ve evdeki huzursuzluk onu büyük ölçüde etkiler. Çamaşırları kirleten buzağı için ağlaması ve sevdiği geyiğin öldürülmesi karşısında yaşadığı büyük üzüntü, onun merhametli kişiliğini gösterir. Anne ve babasına duyduğu özlem de onun iç dünyasında derin izler bırakır. Babasını beyaz gemide hayal ederken, annesinin onu bırakıp gitmesinin acısını taşır. Bu kayıplar, çocuğun daha anlayışlı ve empatik bir insan olmasını sağlar. Dedesine, hayvanlara ve doğaya duyduğu sevgi, onun güçlü vicdanını ortaya koyar.

Sadık ve Sevgi Dolu Çocuğun hayatındaki en önemli kişi dedesi Momun'dur. Çocuk, dedesine büyük bir sevgi ve güven duyar; onun anlattığı hikâyeleri dikkatle dinler ve öğütlerine değer verir. Çevresindeki diğer yetişkinlerin sertliği ve ilgisizliği karşısında Momun'un varlığı ona güven verir. Çocuk, dedesini hayal kırıklığına uğratmaktan korkar ve ona yardım etmek için elinden geleni yapar. Hayvanları koruma isteği, doğaya duyduğu saygı ve ailesine karşı gösterdiği bağlılık, onun sadık ve sorumluluk sahibi bir karakter olduğunu gösterir. Ancak Momun'un güçsüzlüğü ve yaşanan olaylar karşısındaki sessizliği, çocuğun güven duyduğu dünyanın sarsılmasına neden olur.

Şefkatli Çocuk, çevresindeki insanların yaşadığı acıları ve sıkıntıları derinden hisseden bir karakterdir. İnsanların üzgün, kırılgan ya da zor durumda olduğunu hemen fark eder. Özellikle Orozkul tarafından haksızlığa uğrayan ve mutsuz bir hayat süren teyzesi Bekey'e karşı büyük bir merhamet duyar; onun acılarını paylaşır ve hayatının daha iyi olmasını ister. Aynı duyarlılığı hayvanlara karşı da gösterir. Maral Ana'ya, geyiklere ve buzağıya duyduğu sevgi, onun canlılara karşı güçlü bir bağlılık hissettiğini gösterir. Çocuğun şefkati, onu nazik, anlayışlı ve vicdanlı bir kişilik hâline getirir.

Dayanıklı Çocuk, hastalık, soğuk hava ve korkularla karşılaşmasına rağmen yaşam mücadelesini sürdürür. Ateşlendiğinde, evdeki tartışmalardan ve huzursuzluktan etkilendiğinde bile oyunlara ve hayallere sığınarak kendini ayakta tutmaya çalışır. Sert büyükannesinin davranışları, Orozkul'un öfkesi ve evdeki gergin ortam karşısında umudunu tamamen kaybetmez. Okul çantası, nehirde yüzme hayali ve Isık-Göl'deki beyaz gemiyi görme arzusu ona güç verir. Yaşadığı hayal kırıklıklarına rağmen yeni umutlar kurabilmesi, onun içsel dayanıklılığını gösterir.

Çelişkili ve Derin Çocuğun kişiliği, birbirini tamamlayan farklı özelliklerden oluşur. Yaşı ve fiziksel olarak küçük olmasına rağmen korkular ve zorluklar karşısında büyük bir cesaret gösterir. Kendini zaman

zaman yalnız, anlaşılmamış ve değersiz hissetse de dünyaya karşı merakını ve umudunu kaybetmez. Duyarlılığı ile dayanıklılığı bir arada bulunur; acıları derinden hissederken aynı zamanda onlara karşı koymayı başarır. Gerçek dünya ile hayal dünyasını iç içe geçirerek dağları, nehirleri ve hayvanları kendisine dost ve yol gösterici olarak görür. Bu deneyimler sayesinde çocuk, cesaret, yaratıcılık ve derin bir duygusal olgunluk kazanan unutulmaz bir karaktere dönüşür.

Momun

Momun, çocuğun hayatındaki en önemli yetişkin figürlerden biridir ve novellada ahlaki bir dayanak noktası olarak yer alır. Torununa sevgi ve şefkat gösterir, ona eski hikâyeler anlatır ve onun hayal dünyasını, masumiyetini korumaya çalışır. Yalnız büyüyen çocuk için Momun, hem baba hem de anne sevgisinin yerini tutan kişidir. Ancak Momun aynı zamanda eski kuşağın trajik bir temsilcisidir; manevi açıdan zengin, vicdanlı ve geleneklerine bağlı olmasına rağmen toplum içindeki konumu zayıf ve güçsüzdür.

İyi Kalpli Momun, yumuşak huylu, sabırlı ve merhametli bir insandır. Kendisine yapılan hakaretlere ve haksızlıklara rağmen öfkesini göstermez, kimseye karşı sert davranmaz. Köylülerden ailesine kadar ihtiyaç duyan herkese yardım eder ve karşılığında hiçbir beklenti içinde olmaz. Torununa büyük bir sevgiyle bağlıdır; onun güvenliği, eğitimi ve mutluluğu için elinden geleni yapar. Ormanda ve tarlalarda sessizce çalışır; arılıkla ilgilenir, otları düzenler ve hayvanlara özen gösterir. Orozkul'un baskısına, ağır işlere ve aşağılayıcı davranışlarına rağmen sakinliğini korur. Momun'un iyiliği büyük sözlerle değil, torununa anlattığı hikâyelerde, paylaştığı yiyeceklerde ve aile içindeki sorunları sessizce çözmeye çalışmasında görülür. Onun için görev, sevgi ve insanlara karşı sorumluluk; takdir edilmekten daha önemlidir.

Çalışkan Momun, yaşamı boyunca çalışmaktan kaçmayan, sorumluluk sahibi bir kişidir. Sabahın erken saatlerinden geceye kadar görevlerini yerine getirir; tarlalarda çalışır, otları biçer, hayvanlarla ilgilenir ve arıları özenle besler. Köylüler ihtiyaç duyduğunda odun taşımak veya çeşitli işlerde yardımcı olmak için her zaman hazırdır. Ailesinin geleneklerine bağlı kalan Momun, önemli törenlerin ve anma yemeklerinin düzenlenmesine de önem verir. Çalışkanlığı yalnızca günlük görevlerini yerine getirmesiyle sınırlı değildir; torununun, ailesinin ve yaşadığı doğanın güvenliği için duyduğu sorumlulukta da kendini gösterir. Sessiz ve düzenli emeği, onun sabrını, güvenilirliğini ve insanlara bağlılığını ortaya koyar.

Bilge Momun, hayat tecrübesi ve derin anlayışıyla bilge bir karakterdir. Doğayı, hayvanları ve insan davranışlarını dikkatle gözlemleyen biridir. Kararlarını aceleyle değil, düşünerek verir; karşılaştığı zorluklara sabırla yaklaşır. Eski Kırgız efsanelerini ve geleneklerini bilmesi, bu bilgileri torununa aktarması onun kültürel hafızanın taşıyıcısı olduğunu gösterir. Aile içindeki çatışmalarda sakinliğini korur ve olaylara sedyuyyla yaklaşır. Momun'un bilgeliği yalnızca sözlerinde değil, davranışlarında da görülür. Başkalarının ihtiyaçlarını kendi isteklerinin önünde tutar; sevgisi, hoşgörüsü ve ahlaki duruşuyla çevresindeki insanlara yol gösterir.

Bağlı ve Fedakâr Momun'un hayatındaki en önemli değerlerden biri torununa duyduğu derin bağlılıktır. Çocuğa sürekli ilgi gösterir, onu korur ve doğru yolu bulması için rehberlik eder. Torunun güvenliği ve mutluluğu onun için her şeyden önemlidir. Çocuk korktuğunda, hastalandığında ya da üzöldüğünde ona destek olur ve kendini güvende hissetmesini sağlar. Zor şartlara rağmen onun öğrenme isteğini, merakını ve hayal dünyasını destekler. Verdiği sözleri yerine getirir, işlerinin ve hayatın zorluklarına rağmen torununun yanında olmaya çalışır. Kendi ihtiyaçlarını çoğu zaman geri plana atarak çocuğun iyiliğini düşünür. Bu bağlılığı sayesinde Momun, çocuk için yalnızca bir dede değil; aynı zamanda güven, sevgi ve huzur bulunduğu manevi bir sığınak hâline gelir.

Alçak Gönöllü Momun, yaptığı iyilikler ve üstlendiği sorumluluklar karşılığında övgü veya takdir beklemeyen bir insandır. İşlerini sessizce yerine getirir, kendisini ön plana çıkarmaya çalışmaz. Aile ve köy içindeki konumunu kabullenir; yaşadığı zorluklardan ya da gördüğü saygısızlıklardan şikâyet etmez. Başkalarının ihtiyaçlarını kendi isteklerinin önünde tutar. Orozkul'un küçümseyici davranışlarına, hakaretlerine ve hayatın getirdiği sıkıntılara rağmen öfkeye kapılmaz; sabırlı ve yumuşak huylu kalır. Herkese karşı nazik davranır ve görevlerini büyük bir sorumluluk duygusuyla yerine getirir. Momun'un alçak gönöüllüğü, onun sade yaşam biçimini, aileye ve geleneklere bağlılığını korumasını sağlar. Zorlu koşullar içinde bile iç huzurunu kaybetmemesinin temelinde bu sakin ve mütevazı kişiliği vardır.

Orozkul

Orozkul, *Beyaz Gemi*'deki temel karşıt karakterlerden biridir. Acımasızlığı, yozlaşmış gücü ve manevi boşluğu temsil eder. Onun karakteri, eserdeki toplumsal ve ahlaki çatışmayı anlamak açısından büyük önem taşır. Orozkul, orman korucusu olarak çalıştığı için çevresinde belirli bir otoriteye sahiptir. Ancak bu konumunu insanlara yardım etmek yerine kendi çıkarları için kullanır; yetkisini kötüye kullanır, ağaçları izinsiz keser ve çıkar ilişkileri içine girer. Ev içinde ise özellikle Momun ve eşi Bekey üzerinde korkuya dayalı bir hâkimiyet kurar. Bağırma, aşağılama ve şiddet yoluyla çevresindekileri kontrol etmeye çalışır.

Acımasız Orozkul, hem fiziksel hem de duygusal anlamda çevresindeki insanlara zarar veren bir karakterdir. Eşi Bekey'e şiddet uygular, onu korku ve çaresizlik içinde yaşamaya mahkûm eder. Momun'a ise sürekli hakaret eder ve yıllarca emek vermesine rağmen onu işten atmakla tehdit eder. Çocuklara, hayvanlara ve ailesindeki diğer insanlara karşı hiçbir merhamet göstermez. Onun davranışları evde sürekli bir korku, gerginlik ve mutsuzluk ortamı yaratır. Küçük hatalara bile öfkeyle karşılık verir ve çoğu zaman orantısız tepkiler gösterir. Orozkul'un acımasızlığı yalnızca fiziksel şiddetle sınırlı değildir; insanları değersiz hissettiren, güven duygusunu yok eden psikolojik bir baskı da oluşturur.

Bencil Orozkul, her zaman kendi isteklerini ve rahatını başkalarının ihtiyaçlarının önünde tutar. Zor işlerden kaçınır; ağır kütükleri taşımak veya otları istifleme gibi zahmetli işleri, çoğu zaman Momun'un üzerine bırakır. Eşi Bekey'in ve çocuğun duygularını önemsemez; yalnızca kendi çıkarlarını düşünür. Kararlarının başkaları üzerindeki etkisini hiçbir zaman sorgulamaz. Momun'u tehdit ederek çalıştırması, aile içinde korku yaratması ve evdeki huzuru bozması onun bencil kişiliğinin göstergeleridir. Bu bencillik, zamanla onu çevresindeki insanlardan uzaklaştırır ve yalnızlaştırır.

Kibirli Orozkul, kendisini çevresindeki herkesten üstün gören bir kişiliğe sahiptir. Momun'un alçak gönüllülüğünü ve çalışkanlığını küçümser; yaşlı adamın deneyimine ve bilgeliğine değer vermez. Dağ yaşamının geleneklerine, eski inançlara ve halkın manevi değerlerine saygı göstermez. Sahip olduğu makamın ve otoritenin kendisine doğal bir üstünlük verdiğine inanır. Bekey'e ve çocuğa karşı küçümseyici davranır; onların kendisine koşulsuz itaat etmesini bekler. Ancak bu kibir, ona gerçek saygı kazandırmaz; aksine çevresinde korku, uzaklık ve tepki oluşturur.

Mutsuz Orozkul'un en büyük iç çatışmalarından biri çocuk sahibi olamamasından kaynaklanır. Bu eksiklik, onda derin bir boşluk ve kırgınlık duygusu oluşturur. Aile sahibi olan insanlara karşı kıskançlık duyar ve özellikle eşi Bekey'e ve çevresindeki insanlara karşı öfke ve hayal kırıklığını yansıtır. İçindeki mutsuzluk, onun acımasız, bencil ve kibirli davranışlarını daha da güçlendirir; kontrol edebildiği alanlarda üstünlük kurmaya çalışır. Evde herkes çalışıp çabalasa ya da dağlarda sakin bir hayat sürülse bile Orozkul gerçek bir huzur bulamaz. Çocuk ve aile özlemi, onun içinde kapanmayan bir yara hâline gelir. Bu içsel boşluk, çevresindeki insanlara karşı sert ve kırıcı davranmasına neden olur; sahip olduğu değerleri ve yanındaki insanların sevgisini görmesini engeller.

Büyükanne

Büyükanne, *Beyaz Gemi*'de yalnızca sertliğiyle değil, içinde taşıdığı kırgınlıklar ve hayatın yükleriyle şekillenmiş karmaşık kişiliğiyle dikkat çeken bir karakterdir. Çocuğun hayatında hem koruyucu hem de zaman zaman zaman incitici bir figür olarak yer alır. Onun davranışları, geçmişte yaşadığı zorlukların ve aile içindeki ağır sorumlulukların izlerini taşır. Bir yandan evin düzenini sağlamaya çalışırken, diğer yandan kendi mutsuzluğunu ve hayal kırıklıklarını çevresindekilere yansıtır.

Katı ve Kuralcı Büyükanne, evde düzenin korunmasına büyük önem verir. Herkesin görevlerini yerine getirmesini, belirli kurallara uymasını ister. Özellikle çocuğun davranışlarını sürekli denetler ve yaptığı hatalara karşı sert tepki gösterir. Onun bu tutumu, yalnızca huysuzluğundan değil, hayatın zorlukları içinde edindiği disiplin anlayışından kaynaklanır. Ancak aşırı kontrolcü davranışları, çocuğun kendini özgür hissetmesini engeller ve üzerinde baskı oluşturur.

Gelgitli Büyükanne, tek yönlü bir karakter değildir. Bazen çocuğa karşı ilgi ve şefkat gösterirken, bazen küçük bir olay karşısında sertleşebilir. Bu değişken tavırları, onun iç dünyasındaki huzursuzluğu ve

geçmişten taşıdığı yükleri yansıtır. Evde yaşayan herkes onun ruh hâline göre davranmak zorunda kalır. Çocuk için büyükanne, bir yandan alışılmış ve tanıdık bir aile büyüğü, diğer yandan tepkileri önceden kestirilemeyen bir otorite figürüdür.

Eleştirel ve Yargılayıcı Büyükanne, çevresindeki insanların davranışlarını sık sık sorgular. Çocuğa anne ve babasının yokluğu üzerinden yaklaşır; Bekey'in çocuk sahibi olamamasını ve Orozkul'a karşı tutumunu eleştirir. Momun'un sessizliği ve itaatkâr tavırları konusunda da onu zaman zaman suçlar. İnsanları sürekli değerlendiren bu yaklaşımı, aile içinde mesafe ve korku yaratır. Ancak onun sertliği, yalnızca kişisel bir özellik değil; yaşadığı toplumun değerleri, gelenekleri ve hayatta kalma mücadelesiyle şekillenmiş bir tutumdur.

Bekey

Bekey, *Beyaz Gemi*'de yalnızca aile içinde ezilen bir kadın olarak değil, ataerkil bir toplumda değerini annelik üzerinden kanıtlamak zorunda bırakılan kadınların temsilcisi olarak görülür. Çocuk sahibi olamaması, onun hem toplum hem de ailesi içinde sürekli yargılanmasına neden olur. Duygusal olarak yaralanmış, yalnız ve sevgisiz bir ortamda yaşayan Bekey, bütün bu zorluklara rağmen yaşamını sürdürmeye çalışır. Onun sessiz acıları, kendi sesini duyuramayan ve toplumsal beklentiler karşısında ezilen birçok kadının yaşadığı trajediyi yansıtır.

Çaresiz ve Sessiz Bekey, içinde bulunduğu aile düzeni karşısında kendini savunmakta zorlanan bir karakterdir. Çocuk sahibi olamaması nedeniyle kendisini sürekli eksik ve suçlu hissetmeye itilir. Üvey annesinin eleştirileri, Orozkul'un baskısı ve çevresindeki insanların yargıları onun özgüvenini zedeler. Çoğu zaman yaşadığı acıları dile getirmek yerine sessiz kalmayı tercih eder. Ancak bu sessizlik, onun zayıflığından çok içinde bulunduğu koşulların sonucudur. Bekey, çatışmalardan kaçınarak ve birçok şeyi içine atarak hayatta kalmaya çalışır.

İç Dönük ve Kırılgan Bekey, yaşadığı olaylar karşısında duygularını açıkça ifade edemeyen, acılarını içinde taşıyan bir kadındır. Sürekli eleştirilmek ve aşağılanmak, onun kendine olan güvenini azaltır. Orozkul'un sert davranışları karşısında korku içinde yaşar; yine de aile bağlarını korumaya çalışır. Kendi isteklerini ve mutluluğunu çoğu zaman geri plana atar. Bu kırılganlık, onun çevresindeki insanların davranışlarından kolayca etkilenmesine neden olur ve yalnızlığını daha da derinleştirir.

Fedakâr Bekey, kendi hayatındaki mutsuzluğa rağmen çevresindeki insanları düşünmeye devam eder. Eşi Orozkul'a, ailesine ve birlikte yaşadığı insanlara karşı sorumluluklarını yerine getirmeye çalışır. Bazen kendi ihtiyaçlarından vazgeçerek başkalarının isteklerini önemser. Orozkul için yaptığı fedakârlıklar, onun eşine duyduğu bağlılığı ve aile düzenini koruma çabasını gösterir. Ancak bu fedakârlık çoğu zaman karşılık görmez ve Bekey'in kendi acılarını daha da büyütür.

Şefkatli ve Duyarlı Bekey, yaşadığı bütün sıkıntılara rağmen başkalarının acılarına karşı duyarsız değildir. Özellikle çocuğun yalnızlığını ve hassas dünyasını fark eder; ona karşı zaman zaman sevgi ve ilgi gösterir. Çevresindeki insanların mutsuzluğunu hisseder ve onların yükünü paylaşmaya çalışır. Ancak korku, yalnızlık ve aile içindeki baskılar, onun şefkatini açıkça göstermesini engeller. Küçük bir ilgi, nazik bir söz ya da sessiz bir destek bile onun insanlara karşı taşıdığı merhameti ortaya koyar. Bekey'in duyarlılığı, yaşadığı bütün kırılganlıklara rağmen içindeki iyiliği koruduğunu gösterir.

TEMALAR

Ebeveynlik:

Anne ve Baba Sevgisinden Yoksun Büyümek

Çocuğun hayatındaki en büyük eksikliklerden biri, anne ve baba sevgisini yaşayamayışıdır. Anne ve babasının ayrılığından sonra küçük yaşta dedesi Momun'un yanında kalan çocuk, aile sıcaklığını büyük ölçüde onun sevgisi ve ilgisi sayesinde hisseder. Momun, yalnızca ona bakan bir dede değildir; aynı zamanda çocuğun güven duyduğu, sığındığı ve dünyayı anlamlandırmasına yardımcı olan en önemli kişidir.

Ona anlattığı eski Kırgız efsaneleri, öğrettiği değerler ve gösterdiği şefkat, çocuğun hayal dünyasını ve kişiliğini şekillendirir. Anne ve babasının yokluğunda Momun, çocuk için hem baba hem de anne sevgisinin yerini tutan bir figüre dönüşür.

Ancak çocuğun içinde bulunduğu aile ortamı ona tam anlamıyla huzur vermez. Üvey büyükannesi, onu hiçbir zaman tamamen benimsemez ve zaman zaman ona evin gerçek bir üyesi değilmiş gibi davranır. Çocuk yıllardır aynı evde yaşamasına rağmen büyükannesinin sert sözleri ve mesafeli tavırları, onda dışlanmışlık duygusu yaratır. Büyükannenin kimi zaman anlayışlı, kimi zaman ise kırıncı davranması, çocuğun kendini güvende hissetmesini zorlaştırır. Okula gitme isteği, doğayla iç içe kurduğu hayaller veya çocukça merakları bile zaman zaman eleştirilir.

Böylece çocuk, aynı ev içinde iki farklı deneyim yaşar: Bir tarafta ona sevgi ve güven veren dedesi Momun, diğer tarafta ise kendisini zaman zaman değersiz ve yalnız hissettiren büyükannesi vardır. Bu karşıtlık, çocuğun sevgiye, ait olmaya ve koşulsuz kabul görmeye duyduğu ihtiyacı daha da belirgin hâle getirir. *Beyaz Gemi*, yalnızca anne ve baba yokluğunu değil, bir çocuğun kendisine ait bir yer ve sevgi arayışını da anlatır.

Örnek Sahne: Çocuk, tepeden dürbünüyle çevresini izlerken buzağının çamaşırları çiğnediğini görür. Büyükannesi elinde süpürgeyle öfkeyle dışarı çıkar. Kırıksık yüzündeki kızgın ifade ve sert bakışları çocuğu korkutur. Dürbünden onun hareketlerini izleyen çocuk, büyükannesinin kendisini evden uzaklaşmakla, okula gitme hayalleri kurmakla ve elbiseyi mahvetmekle suçladığını anlar. Büyükannesinin öfkeli sesi uzaktan bile onu etkiler; çocuk kendini küçük, suçlu ve çaresiz hisseder. Bu an, onun aile içinde sevgi ve kabul görme arzusunu daha da derinleştirir.

Çocuklar:

Çocuksuzluk, Gerçekleşmeyen Annelik ve Babalık

Çocuk sahibi olamamak, birçok toplumda yalnızca kişisel bir durum olarak değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir eksiklik olarak algılanabilir. Özellikle geleneksel toplumlarda annelik ve babalık, bireyin kimliği ve toplum içindeki değeriyle yakından ilişkilendirilir. Bu nedenle çocuk sahibi olamayan kişiler, çevrenin beklentileri, eleştirileri ve dedikoduları nedeniyle kendilerini yetersiz veya suçlu hissedebilirler. Ailelerin ve toplumun çocuk sahibi olma konusundaki baskısı, kişinin yaşadığı acıyı daha da derinleştirebilir.

Beyaz Gemi'de çocuksuzluk, hem Bekey'in hem de Orozkul'un hayatını etkileyen temel sorunlardan biridir. Ancak bu durum, iki karakter tarafından farklı biçimlerde yaşanır. Geleneksel Kırgız toplumunda annelik, kadının en önemli görevlerinden ve toplumsal değer ölçütlerinden biri olarak görülür. Bekey'in çocuk sahibi olamaması, onun kendisini eksik hissetmesine neden olur. Kendisini bir kadın olarak başarısız görür ve bu durumun kendi hatası olduğuna inanır. Eşinin onu terk etmesinden veya başka biriyle evlenmesinden korkar. İçinde taşıdığı suçluluk ve utanç duygusu, onu daha sessiz, çekingen ve savunmasız bir hâle getirir. Ataerkil aile düzeni içinde kendini ifade etme imkânı bulamayan Bekey, yaşadığı acıları çoğu zaman içine atar. Gözyaşları ve sessiz üzüntüsü, hem çocuk sahibi olamamanın hem de eşinin sert davranışlarının onda bıraktığı derin yarayı gösterir.

Orozkul için de çocuk sahibi olamamak önemli bir kırılma noktasıdır. Geleneksel toplum anlayışında özellikle erkek çocuk sahibi olmak, erkeğin soyunu sürdürmesi, toplumdaki yerini güçlendirmesi ve erkeklik algısını pekiştirmesiyle ilişkilendirilir. Bu nedenle Orozkul'un çocuksuzluğu, yalnızca bir aile sorununu değil, aynı zamanda gururunu ve kendilik algısını zedeleyen bir durumdur. Ancak o, yaşadığı acıyı kabullenmek yerine öfkeye dönüştürür. Kendi eksikliğini görmek yerine Bekey'i suçlar ve içindeki kırgınlığı ona yöneltir. Çocuk sahibi olamamanın verdiği acı, Orozkul'da şiddet ve baskı olarak ortaya çıkar. Eşine yönelik hakaretleri ve kötü davranışları, aslında kendi içindeki başarısızlık ve güçsüzlük duygusunu gizleme çabasıdır.

Bu nedenle *Beyaz Gemi*'de çocuksuzluk, yalnızca bireysel bir üzüntü değil; toplumun kadın ve erkeklere yüklediği rollerin insan hayatı üzerindeki etkisini gösteren önemli bir temadır. Bekey bu yükün altında sessizce ezilirken, Orozkul acısını başkalarına zarar vererek dışa vurur.

Örnek Sahne: Orozkul, hayatını düşünürken içinde büyüyen öfkeyle çocuk sahibi olamayışını sorgular. Başkalarının çocukları olduğunu görürken kendisini eksik ve değersiz hisseder. Yaşadığı acının sorumluluğunu kendinde aramak yerine Bekey'i suçlar; özellikle içki içtiğinde ona zarar verme isteği duyar.

Çocuksuzluk ikisi için de derin bir yaradır, ancak bu yaranın en ağır yükünü Bekey taşır; hem toplumun yargılarıyla hem de eşinin öfkesiyle karşı karşıya kalır.

Şiddet:

Ev İçinde Aile İçi Baskı ve Şiddet

Beyaz Gemi'de aile içi şiddet, yalnızca tek bir kişinin yaşadığı bir sorun olarak değil, bütün aileyi etkileyen yıkıcı bir güç olarak ele alınır. Ailenin erkek otoritesi konumundaki Orozkul, eşini, kayınpederi Momun'u ve çevresindeki diğer insanları korku, tehdit ve baskı yoluyla kontrol etmeye çalışır. Onun öfkesi çoğu zaman kendi hayal kırıklıklarından, özellikle de Bekey ile çocuk sahibi olamamalarından kaynaklanır. Ancak yaşadığı acıyı ve eksiklik duygusunu kabullenmek yerine bunu çevresindeki insanlara yöneltir. Öfkesi zamanla fiziksel şiddete, ağır sözlere ve duygusal baskıya dönüşür.

Orozkul'un yanında hiç kimse kendini güvende hissetmez. Bekey, eşinin öfkesinden sürekli korkarak yaşar ve kendini savunabilecek gücü bulamaz. Kendi hayatı üzerindeki kontrolünü büyük ölçüde kaybeder; yaşadığı şiddeti sessizce kabullenmek zorunda kalır. Momun ise sakinliği, bilgeliği ve iyi niyetiyle tanınmasına rağmen Orozkul'un baskısı karşısında çaresiz kalır. Aile içinde saygı gören yaşlı bir insan olmasına rağmen, güç karşısında sessiz kalmaya zorlanır. Evdeki diğer insanlar da Orozkul'un sertliği ve tehditleri nedeniyle korku içinde yaşar.

Eserdeki şiddet yalnızca fiziksel saldırılarla sınırlı değildir. Sürekli bağırma, aşağılama, tehdit etme ve üstünlük kurma çabası da aile bireyleri üzerinde derin izler bırakır. Korku, aile içindeki sevgi ve güven duygusunun yerini alır. İnsanlar birbirlerine destek olmak yerine Orozkul'un tepkilerinden kaçınmaya çalışır. Böylece ev, sıcaklık ve huzur veren bir yuva olmaktan çıkar; baskı ve endişenin hâkim olduğu bir mekâna dönüşür.

Aytmatov, Orozkul'un uyguladığı şiddet aracılığıyla aile içinde sınırsız gücün nasıl yıkıcı sonuçlara yol açabileceğini gösterir. Şiddet yalnızca mağdura değil, onu izleyen ve onunla birlikte yaşayan herkese zarar verir. *Beyaz Gemi*, korku ve baskı ortamının insanların ruhunda bıraktığı kalıcı yaraları ortaya koyarken, sevgi, anlayış ve toplumsal duyarlılığın önemini vurgular.

Örnek Sahne: Orozkul, çocuk sahibi olamamalarının sorumluluğunu Bekey'e yükleyerek ona şiddet uygular. Bekey'in gözyaşları içindeki yaralı yüzü, babası Momun'un çaresizliği ve evdeki sessizlik, Orozkul'un yarattığı korku düzenini açıkça gösterir. Bu sahne, aile içindeki güç dengesizliğini ve şiddetin insan ilişkileri üzerindeki yıkıcı etkisini ortaya koyar.

Çevre:

Orman ve Yaban Hayatının Yok Edilmesi

Beyaz Gemi'de doğa, yalnızca olayların geçtiği bir mekân değildir; insan hayatıyla iç içe olan, saygı gösterilmesi gereken canlı bir dünyadır. Dağlardan büyük ağaç kütüklerinin taşınması, ormandan geçimini sağlayan insanların karşılaştığı zorlukları ve bu işin ne kadar ağır olduğunu gösterir. Ancak eser, insanın doğadan yararlanması ile doğaya zarar vermesi arasındaki sınırı sorgular.

Momun için orman, sadece odun elde edilen bir yer değildir. O, ağaçlara, hayvanlara ve dağlara büyük bir saygı duyar; doğayı insanın sahip olduğu bir kaynak olarak değil, korunması gereken bir değer olarak görür. Buna karşılık Orozkul, ormana kendi çıkarları açısından yaklaşır. Ağaçları yalnızca maddi kazanç sağlayan bir araç olarak görür ve doğanın taşıdığı anlamı önemsemez. Onun bu yaklaşımı, insanın kendi çıkarları uğruna çevreyi nasıl tahrip edebileceğini gösterir.

Romanda ormanın zarar görmesi, yalnızca ağaçların kesilmesiyle sınırlı değildir. Bu durum, ormanda yaşayan hayvanların yaşam alanlarını da tehdit eder. Aytmato, doğanın insanın sınırsız kullanımına açık olmadığını; insanın onunla uyum içinde yaşaması gerektiğini vurgular. Doğaya saygı gösteren insanlar yaşamın devamlılığına katkıda bulunurken, onu yalnızca çıkarları için kullananlar hem çevreye hem de kendilerine zarar verir.

Örnek Sahne: Sonbaharda Orozkul ve Momun, ağır bir çam kütüğünü yamaçtan aşağı sürüklemeye çalışır. Orozkul, öfkeyle Momun'u küçümser ve onun sakin tavrıyla alay eder. Momun ise onun kibirli ve sorumsuz davranışlarına karşı çıkar. Tartışmaları ormanın sessizliği içinde yankılanır. Daha sonra

Orozkul'un koruma altındaki ağaçlara zarar verdiği ortaya çıkar ve yetkililer tarafından sorgulanır. Bu olay, onun hem doğaya hem de çevresindeki insanlara karşı duyduğu saygısızlığın bir göstergesidir.

Kaçak Avcılık ve Doğanın Kutsallığının Yok Edilmesi

Beyaz Gemi'de geyik, çocuğun dünyasında yalnızca bir hayvan değildir; saflığın, özgürlüğün ve doğayla kurduğu derin bağın simgesidir. Çocuk için geyik, içinde yaşadığı zorlu ve yalnız hayata karşı ona umut veren, güzelliği ve iyiliği temsil eden özel bir varlıktır. Ormanda geyiği görmek, ona huzur ve mutluluk verir; doğanın insanın kaybettiği uyumu ve masumiyeti hâlâ taşıdığını hissettirir.

Geyiğin öldürülmesi, çocuğun hayatındaki en büyük kırılma noktalarından biridir. Hayranlık duyduğu, kutsal bir varlık olarak gördüğü hayvanın insanlar tarafından öldürülmesi, onun dünyaya duyduğu güveni sarsar. Bu olayla birlikte çocuk, insanların bazen güzelliği ve masumiyeti nasıl yok edebildiğini acı bir şekilde fark eder. Geyiğin ölümü, yalnızca bir hayvanın kaybı değildir; aynı zamanda çocuğun inandığı iyiliğin, saflığın ve doğayla kurduğu uyumun da zarar görmesidir.

Momun'un anlattığı Maral Ana efsanesi, geyiğin çocuk için taşıdığı anlamı daha da güçlendirir. Bu efsaneye göre kutsal geyik, geçmişte Kırgız halkının atalarına yardım etmiş ve onları korumuştur. Böylece geyik, çocuğun gözünde sıradan bir hayvan olmaktan çıkar; saygı duyulması gereken manevi bir varlığa dönüşür. Bu nedenle geyiğin öldürülmesi, onun için yalnızca fiziksel bir kayıp değil, inandığı değerlerin yıkılması anlamına gelir.

Aytmatov, kaçak avcılık aracılığıyla insanın doğaya karşı sorumluluğunu ve bilinçsiz şiddetin sonuçlarını gösterir. Bir canlının yok edilmesi, yalnızca doğaya verilen bir zarar değildir; insanın kendi vicdanını ve masumiyet duygusunu da yaralayan bir eylemdir. Geyiğin ölümü, eserde daha büyük bir kaybın sembolü hâline gelir: çocukluk masumiyetinin, özgürlüğün ve insan ile doğa arasındaki uyumun kaybı.

Örnek Sahne: Çocuk, hayranlık duyduğu geyiğin Orozkul ve Kokotoy tarafından kesildiğini görünce büyük bir dehşete kapılır. Geyiğin başı, ayakları ve derisi yerde dururken, bir zamanlar canlı ve görkemli olan hayvan artık cansızdır. Orozkul, Momun'u onurlandırmak bahanesiyle geyiğin boynuzlarını keser. Hasta ve güçsüz durumdaki çocuk, eline verilen sıcak böbreği donup kalmış bir hâlde tutar. O an yaşadığı şok, onun dünyasındaki güzellik ve iyiliğe duyduğu inancın parçalanışını gösterir.

Güç ve Otoritenin Kötüye Kullanılması

Beyaz Gemi'de Orozkul'un karakteri, gücün ve otoritenin yanlış kullanıldığında nasıl baskı aracına dönüşebileceğini gösterir. Orozkul, sahip olduğu konumu çevresindeki insanlar üzerinde üstünlük kurmak için kullanır. Özellikle Momun'a karşı davranışlarında bu durum açıkça görülür. Sabahın erken saatlerinden itibaren öfkeli veya huzursuz olduğunda, kendi öfkesini ve başarısızlık duygusunu yaşlı Momun'dan çıkarır. Torununu okula götürmek için dağ yollarını aşan, ardından Orozkul'a yardım etmek üzere ağır kütükleri taşımaya çalışan Momun'un emeğini takdir etmek yerine onu küçümser ve alay eder. Yaşına, yorgunluğuna ve yaptığı fedakârlıklara rağmen ona saygı göstermez.

Orozkul'un kendini üstün görme anlayışı yalnızca aile içindeki ilişkilerle sınırlı değildir. Çevresindeki insanları ve değerleri de küçümser. Yerel okulu ve öğretmeni aşağılayarak burayı "cüce okul" olarak nitelendirir ve şehirdeki yaşamı daha değerli görür. Şehre, zenginliğe ve saygın bir konuma duyduğu özlem, onda sürekli bir üstünlük kurma isteği yaratır. Bu nedenle kendisinden daha güçsüz gördüğü insanlara karşı sert ve acımasız davranmayı haklı görür. Aile bireyleri, komşuları ve çalışma arkadaşları onun baskısından kurtulamaz.

Orozkul'un otoritesini kötüye kullanması yalnızca insanlara davranışında değil, verdiği sözlere ve toplumsal sorumluluklara karşı tutumunda da ortaya çıkar. Üzerine aldığı görevlerden ve yerine getirmesi gereken sorumluluklardan rahatsız olur; ancak toplum içinde gördüğü saygıyı ve elde ettiği çıkarları kaybetmek istemez. Yaz aylarındaki törenlerde ilgi görmekten hoşlanırken, bu ilişkilerin getirdiği yükümlülüklerden kaçmaya çalışır. Gücünü kullanarak başkalarını çalışmaya zorlar ve kendi sorumluluklarını onların üzerine bırakır.

Orozkul'un orman üzerindeki yaklaşımı da onun güç anlayışının bir yansımasıdır. Doğayı koruması gereken bir değer olarak görmek yerine, kendi çıkarları için kullanılabilecek bir kaynak olarak değerlendirir. Ağaçları, dağları ve ormanı yalnızca kendi otoritesinin bir uzantısı gibi görür. Böylece eserde güç, yalnızca insanlar üzerindeki baskıyla değil, doğaya karşı sorumsuz davranışlarla da ilişkilendirilir.

Aytmatov, Orozkul karakteri aracılığıyla kontrolsüz gücün aile ilişkilerini, insan onurunu ve doğayla kurulan dengeyi nasıl bozduğunu gösterir. Orozkul'un otoritesi gerçek bir saygınlığa dayanmaz; korku ve baskı üzerine kuruludur.

Örnek Sahne: Çocuk, Orozkul'un dedesi Momun'u tehdit ettiğini gördüğünde büyük bir korkuya kapılır. İçindeki çaresizlikle nehre doğru koşar ve kendini sakinleştirmek için taşlara sarılır. Gözyaşları içinde sonbaharın sessizliğini izlerken suyun huzuru ve yaprakların güzelliği ona kısa süreli bir sığınak olur. Bu sahne, Orozkul'un yarattığı korku dünyası ile çocuğun doğada bulduğu masum huzur arasındaki güçlü karşıtlığı ortaya koyar.

Mitoloji:

Gelenek, Hafıza ve Maneviyat

Beyaz Gemi'de Kırgız mitolojisi, eserin anlam dünyasının merkezinde yer alan önemli unsurlardan biridir. Aytmatov, mitolojik anlatıları yalnızca geçmişten aktarılan eski hikâyeler olarak değil; insanın doğayla, toplumla ve kendi iç dünyasıyla kurduğu ilişkiyi anlamlandıran güçlü semboller olarak kullanır. Özellikle Maral Ana efsanesi, rehberlik ve yaşamın devamlılığı gibi kavramları temsil eder. Bu efsane, insan ile doğa arasındaki güçlü bağı ortaya koyarken, doğanın insanın karşısında duran bir nesne değil, onunla birlikte var olan canlı bir bütün olduğunu gösterir.

Eserde Beyaz Gemi de önemli bir sembolik anlam taşır. Çocuğun gözünde gemi, yalnızca Isık-Göl üzerinde ilerleyen bir araç değildir; umut, özgürlük ve daha iyi bir hayata ulaşma arzusunun simgesidir. Çocuk, içinde bulunduğu yalnızlık ve zorluklarla dolu dünyadan uzaklaşmak isterken beyaz gemiye ulaşmayı bir kurtuluş hayali olarak görür. Bu nedenle gemi, onun rehberlik, sevgi ve anlam arayışını temsil eder.

Romanda dağlar, nehirler ve ormanlar yalnızca olayların geçtiği mekânlar değildir. Doğa, karakterlerin duygularını ve iç dünyalarını yansıtan canlı bir unsur olarak karşımıza çıkar. Kırgız halkının eski inançları ve doğayla kurduğu manevi ilişki, bu doğal unsurlar aracılığıyla anlatılır. Aytmatov, mitoloji yoluyla çocukluk masumiyeti, ahlaki değerlerin aranışı ve geleneksel dünya ile modern yaşam arasındaki çatışma gibi evrensel temaları işler.

Momun'un çocuğa anlattığı efsaneler, onu kendi kültürel mirasına bağlar ve geçmişle arasında bir köprü kurar. Bu hikâyeler aracılığıyla çocuk cesaret, merhamet, iyilik ve doğaya saygı gibi değerleri öğrenir. Mitolojik anlatılar, onun yalnızlığını hafifletir ve acımasız gerçeklik karşısında sığınabileceği manevi bir alan oluşturur. Ancak roman ilerledikçe, bu kutsal dünyanın insan eliyle nasıl zarar görebileceği de ortaya çıkar.

Aytmatov, *Beyaz Gemi*'de mitoloji ile gerçek hayatı bir araya getirerek hem Kırgız halkının kültürel hafızasını yansıtır hem de insanın dünyadaki yerini ve anlam arayışını sorgular. Mitoloji, esere yalnızca folklorik bir derinlik kazandırmaz; aynı zamanda kayıp, umut, rehberlik ve insanın değerlerini koruma mücadelesi gibi temel meselelerin anlaşılmasına yardımcı olur.

Örnek Sahne: Çocuk, dedesi Momun'dan Maral Ana efsanesini dinlerken kutsal geyiği hayal eder. Bu anlatı onda hayranlık, korku ve umut duygularını aynı anda uyandırır. Efsane, çocuğu kendi kültürel geçmişine bağlarken ona cesaret, iyilik ve doğaya saygı gibi değerleri öğretir. Aynı zamanda çocuğun karmaşık ve acımasız bir dünyada kendisine yol gösterecek bir anlam arayışının da başlangıcını oluşturur.

Dededen Toruna Aktarılan Bilgelik ve Kültürel Miras

Beyaz Gemi'de Momun, torununa hayat bilgisini, geçmişin deneyimlerini ve ahlaki değerleri öncelikle hikâyeler aracılığıyla aktarır. Bu anlatım biçimi, Kırgız halkının yüzyıllardır sürdürdüğü sözlü kültür geleneğinin bir yansımasıdır. Kırgız toplumunda tarih, kimlik ve değerler yalnızca yazılı kaynaklarla değil; destanlar, efsaneler ve halk hikâyeleri yoluyla da kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Özellikle *Manas* destanı, bu sözlü aktarım geleneğinin en önemli örneklerinden biridir.

Momun'un anlattığı hikâyeler, çocuk için yalnızca geçmişten gelen masallar değildir; aynı zamanda dünyayı anlamlandırmasını sağlayan birer rehberdir. Momun, eski anlatıları kendi duyguları ve deneyimleri ile yeniden aktarır. Sesindeki heyecan, kullandığı canlı ifadeler ve anlattığı olaylara kattığı anlam

sayesinde çocuk, bu hikâyeleri yalnızca dinlemekle kalmaz; adeta onların içinde yaşar. Böylece sözlü anlatılar, geçmiş ile bugün arasında bir köprü kurarak çocuğun kültürel kimliğinin ve ahlaki anlayışının oluşmasına katkıda bulunur.

Hikâyeler, aynı zamanda Momun ile torunu arasındaki güçlü bağın temelini oluşturur. Anne ve babasından uzak büyüyen çocuk için dedesinin anlattığı hikâyeler, yalnızlığını hafifleten ve ona ait olduğu kültürü hissettiren manevi bir sığınaktır. Momun, bu anlatılar aracılığıyla çocuğa yalnızca geçmişi öğretmez; doğaya saygı, iyilik, cesaret ve insan olmanın sorumluluğu gibi değerleri de aktarır.

Aytmatov, hikâye anlatma geleneği üzerinden kültürel hafızanın önemini vurgular. Geçmişten gelen anlatılar, yalnızca eski zamanların izlerini taşımaz; yeni nesillerin kimliklerini ve dünyaya bakışlarını şekillendiren canlı bir miras olarak varlığını sürdürür.

Örnek Sahne: Kış akşamlarında Momun, torununa insan davranışları, doğa ve ahlak üzerine çeşitli hikâyeler anlatır. Deve tarafından yutulan ve ardından kurdun karnından çıkan Çıpalak'ın hikâyesi, zekâ, cesaret ve zorluklar karşısında direnme gücü gibi değerleri öne çıkarır. *Manas* destanındaki anlatılar gibi bu hikâyeler de kahramanlık, ahlak ve kültürel kimlik unsurlarını bir araya getirir. Momun, Maral Ana efsanesi aracılığıyla çocuğu Kırgız kültürünün derinliklerine bağlar; ona doğaya saygıyı ve insanın çevresine karşı sorumluluğunu öğretir.